

TAP-metoden og undersøgende undervisning i billedkunst

Om det at arbejde i vekselvirkning mellem teori, analyse og praksis.

TAP. Teori til analyse og praksis i billedkunst af Andersen & Porse er en ny grundbog til billedkunst på alle niveauer. Mest af alt leverer bogen teoretisk råmateriale til at skabe vekselvirkning mellem teori, analyse og praksis i undervisningen - mere præcist indeholder bogen 27 teoriartikler med teoretisk, filosofisk tankegods om alt muligt billedkunstrelevant. Samtidig sætter bogens indledende kapitler ord på, hvordan denne vekselvirkning mellem teori, analyse og praksis - kaldet TAP-metoden - er en undersøgende metode og fagdidaktik i billedkunst.

Det er netop den undersøgende metode - nok bedre kendt under sin engelske betegnelse *Inquiry-based learning* - som vi vil sætte fokus på i denne artikel. Det gør vi ved at belyse, hvad det egentlig vil sige at arbejde med undersøgende undervisning, læring og didaktik. På hvilke måder gavner det vores elever? Og mere konkret: Hvordan kan vi med TAP-bogen i hånden lære vores elever at arbejde undersøgende på en billedkunstfaglig måde?

TAPs teoriartikler: Didaktiseret formidling af kunsthistorisk, æstetisk og almen teori

Før vi kaster os ud i en afdækning af teori om undersøgenden undervisning og TAP's metodiske kapitler og didaktik, så er det på sin plads at fastslå, at langt hovedparten af bogens 278 sider består af teoriartikler - som bogens titel også indikerer. Bogens 27 teoriartikler er listet alfabetisk og tilbyder hver især en gymnasierettet formidling af forskellige teoretiske perspektiver, som kan være relevante at inddrage i billedkunstundervisningen – drypvis eller i sammenhængende kæder i forløb og projekter. Netop disse sammenhængende teorikæder er i øvrigt illustreret her i artiklen, hvor vi har visualiseret mulige teorikæder i et forløb om køn (bemærk også kortlinket, hvor der deles et væld af vores undervisningsmaterialer til fri afbenyttelse).

Ideen med teoriartiklerne er, at læreren eller eleverne selv kan udvælge og sammenstykke teorierne på forskellige vis efter tema, behov og niveau. Artiklerne består af didaktiseret formidling af kunsthistorisk, æstetisk og almen teori, som bl.a. præger kunsthistorie på universitetet. Og hver artikel efterfølges af inspiration til, hvordan holdet/eleven kan arbejde videre analytisk og praktisk med teorien i undervisningen.

Om TAP-metoden og det at arbejde undersøgende i og uden for billedkunst

Og netop det at 'arbejde videre' med stoffet og teorien er kernen i bogens metodiske og didaktiske afsæt. TAP-metoden er et begreb, vi har udviklet, for at sætte ord på den billedkunstneriske undersøgelsesform. I den kunstneriske undersøgelse sker elevens læring og vidensforøgelse, når eleven vekselvirker mellem at beskæftige sig med et emne eller en problemstilling i teoretiske, analytiske og praktiske kreative handlinger. For hver handling og via synergieffekten i skiftet mellem de forskellige typer af handlinger øges elevens læring og tilegnelse af fagets viden, færdigheder og kompetencer.

Læringen i undersøgende undervisning i billedkunst sker altså ved, at eleverne tør at eksperimentere, lege og prøve sig frem både teoretisk, analytisk og i kreativ praksis. For hver omgang de tager i denne proces, bliver deres forsøg, viden og eksperimenter mere og mere kvalificerede og de lærer mere og mere om det emne eller den problemstilling, de undersøger.

Den billedkunstneriske undersøgelse og "Kunstnerkolonien på Bornholm"

Lad os for en stund lige skifte scene og vende blikket væk fra undervisningen og ud mod verden. Eller i hvert fald den del af verden, der udfolder sig på TV – og som handler om kunstnere.

I skrivende stund (og forhåbentlig også ved udgivelsestidspunktet) kører "Kunstnerkollektivet på Bornholm" på DRTV. Udsendelsen er interessant på mange niveauer, men i denne artikels optik er det mest interessante nok at opdage, hvordan den undersøgende TAP-metode i billedkunst mimer den proces, som mange samtidskunstnere faktisk arbejder i. I programmet følger vi fem kendte kunstnere; deres udvikling af et fællesskab og deres kunstneriske arbejdsproces frem imod en fælles udstilling på Bornholms Kunstmuseum med værker produceret under opholdet.

Programmet giver en smuk og ret ærlig indsigt i kunstnernes arbejdsprocesser, der ikke blot består i at udtænke og så skabe et værk i praksis, men netop i et langvarigt og ret åbent stykke teoretisk, analytisk og praktisk vekselvirkende og undersøgende arbejde - her med og på Bornholm.

Hver især på deres egen måde og i deres eget udtryk arbejder kunstnerne sig dybere og dybere ind i deres projekt. Til en start er de åbne, observerende, nysgerrige, opsøgende og lidt famlende, men langsomt tager projektet retning, det lukker sig, deres ideer, observationer og praktiske eksperimenter bliver mere og mere specifikke og konkluderes til slut i de færdige værker og udstillingen.

Eksempelvis orienterer Kvium sig mod Oluf Høst; dennes værker, motiver og farvepalette og sideløbende med sin egen produktion af skitser og tegninger udforsker han såvel sit personlige forhold til Oluf Høst (som hang i hans barndomshjem) samt Oluf Høst historie; Sønnens død i 2. verdenskrig og dernæst verdenskrigens forfærdelige billeder. Al denne analytiske og teoretiske udforskning og videnstilegnelse sker simultant med og sætter sig spor i Kviums eksperimenterende praksis. Hele tiden driver hans teoretiske, analytiske og praktiske handlinger ham længere og længere, dybere og dybere ind i projektet indtil det kulminerer i et stort oliemaleri til udstillingen - en kunstnerisk syntese af al den forudgående undersøgelse.

Julie Nord, derimod, arbejder i en struktureret, kunstnerisk proces, der tager udgangspunkt i at tilegne sig en viden om det, hun vil portrættere. Således fordyber hun sig i lokale myter om 'de underjordiske' og går på jagt efter motiver til sine myldrebilleder: Lokale campingvogne og parcelhuse observeres, dokumenteres og anvendes i tegningen, og til sidst ser man, hvordan det alt sammen vokser sammen til én fortælling i hendes tegnede univers.

Den unge multikunstner Kim Mejdahl kaster sig ud i den nok mest åbne undersøgelse. Med en gigantisk is som udgangspunkt for hans undersøgelser, udforsker og indlever han sig i Bornholms underjordiske og overnaturlige myter. Hans konstant nysgerrige og åbne søgen efter viden og praksis eksperimenter tager nogle vilde spring i løbet af projektet fra lydoplevelse og optagelse i

klippehuler med en clairvoyant, til lokalt orgelspil, afbrænding af selfies, maskeproduktion og videooptagelser vandrende med isen til performance i en partybus. Og til slut samler det hele sig alligevel på imponerende vis i en samlet, helstøbt syntese - et videoværket.

Hvorfor undersøgende undervisning / Inquiry-based learning?

TAP som undersøgende metode i billedkunstundervisningen mimer altså ideelt set rigtige kunstneres kunstneriske research og proces. Ud over denne faglige relevans giver i forskningen i undersøgende undervisning/ inquiry-based teaching og learning flere generelle pædagogiske og didaktiske argumenter for metodens gavnlighed. For det store spørgsmål er selvfølgelig: Hvorfor undersøgende undervisning?

Først og fremmest giver læringsteoretisk forskning den begrundelse, at undersøgende undervisning styrker elevers almindelse; deres kreativitet, mod, arbejdsomhed, motivation, ansvarsbevidsthed og ejerskab - samtidig med, at de tilegner sig fagets viden og færdigheder. Eleverne kan trænes i at turde træde ud i ukendt, flertydigt territorium og foretage valg og skabe viden, mening og produkter. Når de har prøvet det nok gange og oplevet, at det endte godt, at de blev klogere og at de fejl, de begik, faktisk ikke var farlige, men lærte dem en masse - så bliver de også tryggere heri. Og denne trykthed er en god at have med sig ud i en fremtid præget af stor foranderlighed, flertydighed og ukendthed.

Kendetegnende for den undersøgende didaktik er, at eleven lærer gennem egne oplevelser og erfaringer, som opnås i løbet af undersøgelsens proces. Lærerens opgave er således at udtænke, rammesætte, facilitere og vejlede elevens undersøgende proces i klasseværelset og ligeledes at gøre dette inden for en progression, hvor åbenhed, fagligt niveau, kompleksitet og særligt elevens selvstændige ansvar og ejerskab gradvis øges.

Den undersøgende undervisning danner grobund for, at eleverne lærer og dannes i det undersøgende arbejde ved at skabe sammenhæng mellem at læse, tænke, researche, analysere og udføre æstetisk, innovativ og kunstnerisk praksis. De prøver sig frem, foretager valg og fravalg, rammer blindgyder, fejler og prøver derfor nye løsninger - og bliver bevidste om deres egen proces. Sådan lærer de faget. Ikke ved at læreren fodrer dem med det helt rigtige materiale, fjerner alle bump og sten på deres vej og fører dem den snorlige vej til den såkaldt 'rigtige' læring. Tværtimod. Teorien bag den undersøgende didaktik er, at eleverne selv skal lære at navigere den videnskabskende vej. Og det er faktisk rejsen og deres forståelse af og mestring af rejsen (det vi i billedkunst kalder processen) der er målet og der, hvor læringen sker.

Lad ikke eleverne drukne i åbenhed: Progression i den undersøgende undervisning

Kritikere af undersøgende undervisning er bange for, at eleverne drukner i åbenhed og i processer. Og det er også rigtigt, at undersøgende undervisning står i kontrast til lærerstyret og formidlingsorienteret undervisning. I den undersøgende undervisning er målet, at eleverne selv bliver i stand til at styre en vidensgenererende proces. Men for at nå dette mål må læreren - ligesom med al anden undervisning - arbejde med progression og stilladsering: Læreren kan ikke fra 1. lektion kaste elever ud i 100% åbne, komplekse skabelsesprocesser og regne med, at de tager ejerskab og kommer ud af processen med ny viden og færdigheder. Det at lære at arbejde undersøgende kræver tid og øvelse.

Inspireret af Banchi & Bells progressionsmodel fra 2008 kan undersøgende undervisning indeles i fire niveauer, som kan ligge til grund for tilrettelæggelsen af undervisningen i løbet af et eller flere skoleår. Progressionen går fra *begrænset* til *struktureret* til *guidet* til *åben* undersøgelse.

Læreren spiller en central rolle, når eleven skal opøves i den undersøgende metode. Læreren skal nemlig iscenesætte elevens mere eller mindre selvstændige undersøgende arbejde ud fra en vurdering af elevens mulige mestring af opgaven på det givne niveau, og på den måde rammesætte, at eleven kan lære at agere på ultimativt alle fire progressionsniveauer (se dem udfoldet i infoboksen). Endemålet er, at eleven - ud over at have lært fagets viden og færdigheder på bekendtgørelsesniveau - også lærer en række almene færdigheder: At tage ejerskab over en opgave, identificere problemer, formulere spørgsmål og hypoteser, planlægge og udføre eksperimenter, indsamle og analysere data, fortolke, drage konklusioner og præsentere resultater.

Hvis du vil gøre din klassen bevidst om, hvad det generelt vil sige at arbejde undersøgende og give dem lidt indblik i det didaktiske maskinrum, så kan denne grafisk forklarende video (hvor undersøgende undervisning formidles med eksempler fra Harry Potter) varmt anbefales: Søg på "John Spencer - What is Inquiry-Based Learning?" eller tast:
<https://www.youtube.com/watch?v=QlwkerwaV2E>

Faser i undersøgelser - og undersøgelser som abduktiv videnstilegnelse

En kongstanke inden for undersøgende undervisning er, at undersøgelsens proces kan indeles i forskellige faser, som ikke nødvendigvis sker lineært, men som er til stede i undersøgelsen og som læreren i sin progression og stilladsering kan vælge at begrænse eller åbne i forskellige grader alt efter elevens behov. Der findes mange forskellige modeller, der skal illustrere disse faser, men her tager vi udgangspunkt i Pedaste (m.fl.), der identificerer fem overordnede faser: orientering, konceptualisering, udforskning, konklusion og diskussion.

Når eleven arbejder undersøgende med et emne/problemfelt, tager eleven udgangspunkt i sin forforståelse og orienterer sig i emnet, konceptualiserer sin viden og især sin ikke-viden. Dernæst kaster eleven sig ud i at udforske emnet: eleven læser, eksperimenterer, analyserer og opnår viden og færdigheder samtidig med at eleven reflekterer, fortolker, konkluderer og diskuterer den viden, der opnås, med henblik på at komme videre og videre, dybere og dybere ned i emnet og sin viden om emnet.

Denne form for vidensgenerering beskrives flere steder (fx hos Nikolaj Elf) som en induktiv og deduktiv vekselvirkning, men det giver især mening at se den i et abduktivt perspektiv. Abduktion er det, der sker, når man fortolker og kontekstualiserer den viden, man har ind i en sandsynlig sammenhæng eller hypotese, velvidende at det kun er en foreløbig viden, der kun repræsenterer en del af helheden. Denne sammenhæng eller hypotese danner baggrund for at opnå mere viden; gennem flere teoretiske, analytiske og praktiske handlinger, som igen fortolkes og kontekstualiseres ind i en ny sammenhæng/hypotese osv. osv.

Abduktiv vidensgenerering er en cyklisk, iterativ videnstilegnelse, hvor gentagelser af processen øger viden om et givent fænomen. Begrebet er udviklet af Charles Peirce, som et *missing link* mellem

netop induktiv og deduktiv videnstilegnelse. Og netop sådan sker elevens læring i undersøgelsen. Eleven har noget viden (forforståelse), eksperimenterer, analyserer, teoretiserer, kontekstualiserer og konkluderer og opnår derved øget viden, som danner udgangspunkt for videre undersøgelser og videnstilegnelse.

Videnstilegnelse er både kognitiv, verbal, sanselig, æstetisk og performativ

Inquiry-based learning forbindes oftest med naturvidenskab og eksemplerne på undersøgende undervisning stammer derfor også mest herfra. Men den undersøgende didaktik går i virkeligheden på tværs af fakulteter og forandrer blot karakter og indhold fra fag til fag. Nikolaj Elf sætter ord på forskellene på undersøgelser i forskellige fag og i Elfs terminologi er det æstetik og performativ orientering, der kendetegner kunstneriske undersøgelser egenart.

Og det æstetiske og performative er også stærkt repræsenteret i netop billedkunstoffaget, hvor undersøgelsen ikke kun er kognitiv og verbal, men også visuel, æstetisk, sanselig og performativ. Viden tilegnes og udtrykkes ikke bare verbalt, men også i praksis, når eleverne handler/performer i æstetiske skabelsesprocesser og produkter. Denne tilgang til videnstilegnelse kan ligeledes iagttages på universiteterne og akademierne, hvor der både nationalt og internationalt er fokus på sammenhængen mellem teori og praksis, kunstnerisk skabelse og det at forske og tilegne sig viden. Eksempelvis akademiseres de praktiske kunstneriske uddannelser nationalt og internationalt: Det Kongelige Kunstakademi og Designskolen Kolding er nu akademiske uddannelser opgjort i ECTS-point, bachelor- og kandidatgrader.

Og således er også grundbogen "TAP. Teori til analyse og praksis i billedkunst" tænkt og opbygget som en teoribog, der især leverer teoretisk råmateriale til holdet og elevernes egne videre analytiske og praktiske udforskninger og eksperimenter. Bogen lægger op til, at eleverne sammen med deres lærer og hold selv skaber sammenhænge mellem teori, analyse og praksis i mere eller mindre styrede undersøgelsesprocesser i undervisningen.

Infobokse:

Hvordan skaber man progression i undersøgende undervisning? Herunder oplister vi fire niveauer inspireret af Banchi & Bells progressionsmodel fra 2008:

Den begrænsede undersøgelse er i høj grad lærerstyret. Læreren definerer undersøgelsens rammer, elevens udfoldelsesmuligheder og proces med en lav kompleksitetsgrad og en høj grad af lukkethed, hvor undersøgelsens emne/problemstilling, faser og endemål styres af underviseren. Eleven slippes løs og øver sig i undersøgelsens handlinger inden for begrænsede rammer.

Den strukturerede undersøgelse er lidt mindre lærerstyret og lidt mere elevstyret. Læreren definerer og strukturerer undersøgelsens rammer og elevens proces med en højere kompleksitetsgrad og en lavere grad af lukkethed. Undersøgelsens emne/problemstilling og faser styres af underviseren. Eleven slippes løs og øver sig i undersøgelsens handlinger inden for strukturerede rammer, hvor endemålet er åbent.

Den guidede undersøgelse er endnu mindre lærerstyret og mere elevstyret, idet læreren definerer undersøgelsens emne/problemstilling med en højere grad af kompleksitet og åbenhed, men lader eleven selv strukturere sin undersøgelse og bestemme sit mål - med læreren som vejleder i processen. Ideelt set kan en elev mestre det guidede eller det strukturerede niveau i eksamensprojektet på c-niveau i billedkunst.

Den åbne undersøgelse er totalt elevstyret. Læreren er fortsat til rådighed som vejleder, men det er eleven som bestemmer emne/problemstilling, proces og endemål, hvilket er den højeste grad af kompleksitet og åbenhed. Ideelt set kan en elev mestre dette højeste taksonomiske niveau i SRP/SSO og eksamensprojektet på B- og A-niveau.

Vil du vide mere om kunstnere og teoretikere, der arbejder undersøgende på tværs af teori og praksis?

På kunsten.nu kan du finde en hel serie artikler med overskriften: 'Praksisbaserede Kunstforskere', der præsenterer konkrete kunstnere og/eller kunstforskeres tværdisciplinære undersøgelser. Og søger du på videnskabelige artikler på 'Artistic research' og 'Artistic knowledge' er der spændende perspektiver til videre læsning af netop den kunstneriske undersøgelses væsen og egenart, som du kan forfølge - hvis du har lyst til at vide endnu mere herom.

Litteratur:

- Pedaste m.fl: "Phases of inquiry-based learning: Definitions and the inquiry cycle", *Educational Research Review* 14 (2015) s. 47–61
https://www.researchgate.net/publication/272946536_Phases_of_inquiry-based_learning_Definitions_and_the_inquiry_cycle
- Banchi & Bell: "The Many Levels of Inquiry". *Science and Children*, 46(2) 2008, s. 26-29
<https://www.michiganseagrant.org/lessons/wp-content/uploads/sites/3/2019/04/The-Many-Levels-of-Inquiry-NSTA-article.pdf>

- Nikolaj Elf: *Undersøgelsesorienteret undervisning*, 2021,
<https://emu.dk/stx/paedagogik-og-didaktik/didaktiske-tilgange/nikolaj-elf-undersoegelsesorienteret-undervisning>
- Albrechtsen & Qvortrup: "UNDERSØGELSESBASERET UNDERVISNING",
Forundersøgelse i projekt Kvalitet i dansk og matematik, delrapport 1
<https://laeremiddel.dk/wp-content/uploads/2017/12/Forunders%C3%B8gelse-delrapport-1-almen.pdf>
- <https://www.eva.dk/ungdomsuddannelse/inspiration-styrke-elevernes-kreativitet>
(EVA)